

Гулая О.С

УДК 173.1(477)+316.723+396.6

**КУЛЬТУРНІ РЕФЛЕКСІ ЕТНІЧНИХ ГЕНДЕРНИХ СТЕРЕОТИПІВ
(НА ПРИКЛАДІ ГРЕКІВ-ЦАЛКІНЦІВ ХАРКОВА)**

Анотація. Аналізуються усталені гендерні ролі, які притаманні субетнічній спільноті греків - цалкінців та визначаються зміни у їх ставленні до власних етнічних традицій в урбанізованому середовищі. Досліджено специфіку статево-рольової ідентифікації в середовищі греків – цалкінців, визначено чинники, які її обумовили: історично сформована модель родини, звичаї та культурні норми, що регулюють статеві стосунки, а також усталені погляди щодо місця жінки та чоловіка в суспільстві.

Ключові слова: гендер, гендерні стереотипи, жінка, родинні звичаї, культурні традиції, етнічність.

Аннотация. Анализируются устоявшиеся гендерные роли, которые присущи субэтнической общности греков-цалкинцев и определяются изменения в их отношении к собственным этническим традициям в урбанизированной среде. Исследована специфика гендерно - ролевой идентификации в среде греков - цалкинцев, определены факторы, которые ее обусловили: исторически сложившаяся модель семьи, обычаи и культурные нормы, регулирующие половые отношения, а также устоявшиеся взгляды на место женщины и мужчины в обществе.

Ключевые слова: гендер, гендерные стереотипы, женщина, семейные обычаи, культурные традиции, этничность.

Summary. Gender roles in the unique sub-ethnic community of Greeks – Tsalkins are characterized. The changes in their attitudes towards their own ethnic traditions in the urban environment were identified.

The specific of sex-role identification among Greeks – Tsalkins is determined and factors that influenced on them are defined (a family model, which was historically generated, customs and cultural norms that regulate sexual relations and stereotypes about the women and men place in society).

The conclusion about the destruction of gender stereotypes in this ethnic group under the influence of urban culture is made.

The changes in attitude to gender roles among Greeks – Tsalkins were caused by the number of factors (women have more opportunities to get an education in the large city, working women get financial independence from men), that stimulate the change of attitude about the place of women in the family.

Destruction of patriarchal framework promotes by modern tradition of young family settling apart from their parents. Young wife is able to introduce new rules in her new family; she does not follow the tradition of her mother-in-law and lives beyond her control.

However, the stereotype about a man as the breadwinner of the family remains fairly stable. But in our days the men begin to fulfill their "woman's" work: they help women in the household, in parenting, consult with her about important issues.

Thus, we can conclude that the stability of patriarchal attitudes in Greeks – Tsalkins society is still strong. But the younger generation of Greeks, natives of Tsalka District in Georgia, gradually undermine the principles that were the basic of the family traditions of the Greeks community in the Caucasus.

However, in our time the main characteristic feature of this sub-ethnic group culture is the cultivation of patriarchal gender stereotypes. This is justified by reference to their familiarity.

The verbal clichés like "it was always", "as our ancestors lived", "as happened for a long time" are common in representatives of this ethnic group dialogues.

But today's society demands another gender standards, which is aimed at approving of both sexes values. The traditions, which for centuries have been designed to promote accountability woman by man, Gradually lost in Greek – Tsalkins ethnic group.

Keywords: gender, gender stereotypes, women, family traditions, cultural traditions, ethnicity.

Протягом останніх десятиліть дедалі більшої соціальної ваги набувають ідеї подолання соціальних та культурних обмежень, які перешкоджають індивіду в його самореалізації. Предметом суспільної уваги дедалі більше стають соціально-культурні аспекти міжстатевих відносин, які розглядаються у контексті перспектив досягнення гендерної рівності. Однієї зі складових цього процесу є трансформація етнокультурних гендерних стереотипів. Специфіка статево-рольової ідентифікації в етнічних групах обумовлена цілою низкою чинників: історично сформованою моделлю родини, звичаями та культурними нормами, що регулюють статеві стосунки, а також усталеними поглядами щодо місця жінки та чоловіка в суспільстві. Мета нашого дослідження – простежити зміни, які зазнають традиційні гендерні ролі в умовах сучасного мегаполіса.

Предметом уваги є субетнічна група цалкінських греків – вихідців із району Цалкі (місця компактного проживання греків в Грузії), що протягом другої половини ХХ ст. мігрували до Харкова. Культура цалкінських греків увібрала в себе чимало традиційних елементів балканські та кавказьких народів і становить чималий інтерес для науковців. Проте гендерні аспекти культурних традицій цалкінських греків лише побіжно представлені в працях радянських етнографів: Н. Волкової [2], Ю. Іванової [6, с. 206 - 220], Ф. Елоєвої [4, с. 21 - 35], Т. Зайковської [5, с. 105 - 115], Л. Пашаєвої [8, с. 3 - 20]. Спеціальних досліджень, присвячених цій етнічній групі, в сучасній вітчизняній історіографії немає. Головним джерелом нашого дослідження стали матеріали інтерв'ю, взятих у респондентів – етнічних греків – вихідців із Цалкінського району Грузії, які мешкають у Харкові [7].

В контексті нашої теми варто зазначити, що культура греків – цалкінців є достатньо консервативною та патріархальною, з чітко прописаними нормами андроцентризму. Статус жінки визначається в ній як залежний від батька, а потім її чоловіка. В культурі цієї етнічної групи існує усталене ставлення до дівчини як до «тимчасової» людини в батьківському домі та «чужої» в будинку її майбутнього чоловіка, яке

прирікає молодицю на довічну маргінальність. Таке ставлення до доньки представлено в сюжеті притчі, яку розповів інформант: «Одного дня цар зустрів на дорозі селянина, який віз дрова з лісу. Цар запитав, навіщо він набрав так багато дров, селянин відповів: «Частиною дров розплачуся з боргом, частину – дам у борг, частину – викину в воду». Цар перепитав, що це означає. Тоді селянин пояснив: «Частину дров віддам батькам – поверну борг, частиною дров обігрію оселю, в якій підрастають двоє синів – дам у борг, а те, що доньку обігрію – все одно, що у воду дрова викину у воду» (вийде заміж – покине батьківський дім)» [7].

Загалом, реакція родичів на народження хлопчика та дівчинки суттєво відрізняються: щирі вітання, подарунки, радіння народженню спадкоємця контрастують з заспокоюванням родини при народженні доньки («Народила няньку, народить і ляльку», «Народила доньку, народить і сина», «Нехай виростає дівчинка при здорових та щасливих батьках»). При народженні хлопчика за звичаєм його батько або свекор мали подарувати подарунок за добру звістку. Якщо народжується дівчинка, прийнято вести себе скромно та стримано. Як згадувала респондентка Т. (1977 р. н., уродженка Харкова), коли вона зробила УЗД і дізналася, що у неї невдовзі народиться дівчинка, вона зателефонувала чоловіку і запитала: «Що ти мені подаруєш, коли я тобі скажу, хто у нас народиться?». Чоловік відповів: «Що захочеш». Проте коли вона сказала, що народиться дівчинка, її чоловік поклав слухавку із словами: «Нічого не отримаєш». Потім він пояснив, що це така традиція і він буде звичайно радий і дівчинці також. Проте чесно зізнався, що хлопчику він би радів набагато більше. Отже, в наш час таке ставлення до статі дитини перетворилося на свого роду гру: «Так треба відреагувати на звістку про сина або про доньку». Проте респонденти згадували й байки про чоловіка, який відніс в магазин діамантові сережки, коли дізнався, що жінка народила третю доньку (хоча на УЗД йому обіцяли довгоочікуваного сина). А потім не хотів їхати її забирати з пологового будинку. Інша респондентка (І., 1956 р. н., уродженка с. Кяряк, Грузія) пригадала, що в їх родині було п'ятеро дівчат, і коли нарешті її мама народила шосту дитину – сина, то їх родину прийшли привітати майже всі односілчани, настільки щиро вони раділи за її батька. Соціальна малозначимість жінки, доньки на протигагу піднесенню і звеличенню чоловіка (сина) відображається в текстах коліскових пісень. В них підкреслюється ставлення до хлопчика як до продовжувача роду, спадкоємця, господаря.

Подібне ставлення до народження хлопця в родині бере свій початок з часів, коли чоловіча праця вважалася для забезпечення сім'ї набагато важливішою та продуктивнішою, ніж жіноча. Саме від діяльності та статусу чоловіка залежали економічне процвітання та престиж родини та роду: «Сім синів у мене, сім плугів. Всі несуть в родину, наповнюють її». Жінки зацікавлені в тому, щоб мати синів, тому, що в перспективі вони приведуть в дім невісток, над якими свекрухи будуть здійснювати контроль та керівництво. І в наш час свекруха досить прискіпливо ставиться до вибору невістки. Значна кількість шлюбів в родинах греків – ендогамні. Респонденти відмічали, що абсолютна більшість шлюбів укладається за симпатією молодих. Хоча думка батьків щодо вибору майбутнього чоловіка або дружини дуже важлива. Якщо батьки будуть категорично проти, шлюб може і не відбутися. «Хто ослухається волі батьків, того покарає Бог».

Вирішальна роль батьків у виборі шлюбних партнерів зберігалася майже до середини ХХ ст. Респонденти похилого віку згадують, що в дитинстві чули багато історій про те, що жінка кохала одного, а батьки вирішили віддати за іншого. В середовищі цалкінських греків були поширені «люлькові» заручини: батьки домовлялися про весілля своїх дітей з самого народження. Проте хлопець був більш самостійним у виборі: якщо йому подобалась дівчина, він міг сказати про це батькам. Якщо батьків задовольняла кандидатура, то родичі хлопця натякали батькам дівчини, що готові її посватати. Дівчина такого вибору не мала – якщо навіть її сватали за нелюба, вона мала скоритися волі батьків. Батьки дівчини давали натяк, якщо їх влаштував майбутній зять, про готовність прийняти сватів.

С приходом жінки в родину чоловіка їй також необхідно було пройти ряд обрядів, які мали на меті продемонструвати її залежний стан. Наприклад, як згадували респонденти, ще протягом другої половини ХХ ст. в грецьких селах Кавказу молода на другий день після весілля в супроводі сестри чоловіка або дружини його брата мала обійти ввечері будинки близьких родичів свого чоловіка з рушником. Невістку вже чекали: були готові тази і нагріта вода. Жінка підходила мовчки до кожного чоловіка, що сидів на стільці, починаючи із старшого в цій сім'ї. Перед кожним з них жінка ставала на праве коліно, знімала їм взуття, мила в тазу їх ноги та витирала рушником. Якщо було необхідно, вона мала постригти нігті. Після цього невістка повинна була поцілувати обидві ноги. Кожен чоловік платив їй за послугу – від 50 копійок до 5 рублів. Коли невістка брала гроші, вона теж повинна була поцілувати руку.

Невістка була зобов'язана проявляти шанобливість до свекра та свекрухи. До середини ХХ ст. зберігався обряд уникнення між невісткою та батьками чоловіка – невістка не могла з ними розмовляти певний відрізок часу після весілля, розуміючись з ними мовою жестів або через «перекладача» – свого чоловіка, його сестер, яким тихо говорила на вухо. (У цалкінських греків обряд «мовчання», «уникання» називався «марш»). Якщо невістка відповідала так – вона качала головою вниз, коли ні – качала головою наліво-направо [1, с. 99].

У цалкінських греків невістка не могла розмовляти із свекром, свекрухою та всіма старшими чоловіками – родичами її нової сім'ї стільки часу, скільки вирішували батьки чоловіка. В 1970-х – 1980-х роках термін «уникання» невісткою свого свекра та старших родичів чоловіка скоротився до декількох місяців. (Як згадувала одна з респонденток, коли вона вийшла заміж в 1978 р., вона теж намагалася мовчати, проте її свекруха одразу зробила їй подарунок їм «розв'язала язика»). В надто консервативних сім'ях він складав в зазначений період від 1 до 3 років. Іноді строк «уникання» продовжувався до народження невісткою першої дитини, після цього вона вже могла говорити із свекром, але дуже тихо.

Коли свекор «розв'язував» язика – для цього необхідно було подарувати невістці коштовний подарунок, вона отримувала право з ними спілкуватися. За словами респондентів, в довоєнний час невістка мала народити двох або більше дітей, зарекомендувати себе як дуже скромну і покірну жінку, і лише після цього свекор міг одарити її. В деяких сім'ях свекор міг «розв'язати язика» лише старшій невістці, а невістки молодших синів могли так і прожити не розмовляючи із старшими чоловіками. Іноді свекор не дозволяв невісткам не тільки говорити з ним, але й спілкуватися між собою. В цьому випадку свекор «захищав» себе і сім'ю від сварок, пліток, непорозумінь. Були випадки, коли свекор до самої смерті міг так і не почути голосів своїх невісток. Невістки повинні були мити чоловікам ноги, подавати рушник, прибирати, але все робити мовчки. В присутності старших та гостей невістка не мала права сидіти.

Обряд «марш» дуже часто ставав предметом жартів та анекдотів, які розповідалися респондентами похилого віку. Вони із сміхом розказували, як невістка намагалася пояснити свекру мовою жестів, як отелилася корова, або собака покусав перехожого. Під час опитувань нами було встановлено, що про це звичай деякі молоді люди навіть і не чули, що свідчать про його повну втрату. В наш час обряд уникання майже повністю зник. Проте і жінки, і чоловіки середнього віку пояснювали даний обряд не як прояв гендерної дискримінації жінки, а як чинник, що допомагав невістці увійти до нової сім'ї, уникнути можливих конфліктних ситуацій.

Сучасний етикет приписує невістці вести себе в родині чоловіка поважно, не вмішуватися в розмову старших, якщо її не запросили до діалогу. Відповідати на питання треба скромно, говорити тихим голосом, не ставити питань. Таким чином, обряд уникання був важливим етапом після весільної обрядовості. Він був спрямований на включення молодої до її нової сім'ї. Цей обряд є важливою складовою регулювання сімейних відносин і був спрямований на підтримання спокійної психологічної атмосфери в родині. В сімейному житті жінці також відводилися обмежене коло функцій: виховання дітей, догляд за чоловіком, хатня робота. Як розповідали респонденти, в грецьких родинах існує стереотип: чоловіку соромно робити жіночу роботу (наприклад, прати, купати дітей, розвішувати білизну, мити посуд, підлогу тощо). Чоловік має заробляти гроші, годувати родину, жінка ж має його обслуговувати. «Коли ми жили в Цалкі, – згадувала респондентка О. (1935 р. н., смт. Цалка), – ролі чоловіка і жінки були більш прописані. В кожній родині був її голова – найстарший чоловік – «ав боюгі», та його господиня – «ав кейвані». Без участі голови родини не вирішувалося жодне питання – одруження, керівництво сільськогосподарською роботою». Всі чоловіки (навіть хлопчики – підлітки) брали участь в польових роботах. Їх обов'язком був також догляд за худобою. Під час сільськогосподарських робіт свекруха залишалася вдома, бавила дітей, готувала обід та несла його в поле.

При розподілі функцій серед жінок вирішальним чинником був їх вік. Старші жінки займалися найповажнішою роботою: випічкою хліба, приготуванням їжі. Жінки середнього віку займалися приготуванням молочних продуктів, молодші невістки носили воду, прибирали територію навколо будинку. Найстарша жінка відала всіма продуктами харчування, наказувала невісткам що готувати, які продукти для цього вони можуть взяти. Вона виділяла невісткам вовну на потреби їх родин. При появі гостя господиня дома повинна була встати, поступитися йому місцем, обслужити його за столом й залишити приміщення. Вона їла разом з іншими невістками та дітьми в їдальні, а одна з невісток мала обслуговувати чоловіків за столом [8, с. 16 - 21]. Статус жінки в родині підвищується з віком. Найстарша жінка сім'ї набуває найвищого статусу серед жінок та молодих чоловіків.

Залежне та допоміжне становище жінки в родині відображається в багатьох метафорах, приказках: «Родина – це жорнова, жінка – нижній камінь, чоловік – верхній», «чоловік – це зовнішня стіна, боронить від зовнішньої небезпеки, жінка – внутрішня стіна, оберігає домашнє вогнище». Проте в цих приказках передається і розуміння взаємодоповненості чоловічих та жіночих функцій та ролей. Одружена пара порівнюється з тілом, у якого чоловік – це голова, а дружина – це шия. Проте в цих приказках наголос робиться на підпорядкованості дружини чоловікові.

Прикладом гендерної дихотомії є ставлення до неодружених чоловіків та жінок. «Старі діви» засуджуються набагато сильніше за холостяків. В колективній свідомості мається на увазі, що чоловік сам не бажає обтяжувати себе сімейними обов'язками, а жінка залишилася нікому не потрібною, її ніхто не обрав. Таке саме ставлення і до безплідних родин, апріорі «провина» за безплідність лягає на жінку, бо вважається, що чоловік не може бути причиною бездітності, він «повноцінний» на відміну від його дружини. «Подвійні стандарти» проявляються і в ставленні до любовних відносин: якщо чоловік має коханку, то суспільство «не помічає» його провини на відміну від жінки, репутація якої має бути бездоганною.

Найціннішими рисами жіночого характеру вважається жіноча жертвовність, терпіння, покірність, слухняність родині та чоловіку. Дівчина дуже часто не розглядається як індивідуальність, її «цінність» на ринку шлюбних послуг пов'язана з репутацією її родини, статусом її батька. Шлюбні стратегії залежали від того, хто її батьки, хто її родичі, яке виховання вона отримала, які порядки в її родині, наскільки поважають її батька тощо. Характеризуючи знайомих незаміжніх дівчат, респонденти часто говорили так: «Завдяки її батьку, вона вдало вийде заміж» [7].

Залежність жінки від батька, а потім чоловіка різними способами підкреслювалася впродовж усього життя. Як говорила одна з респонденток: «Якщо чоловік говорить, що сніг чорний, його дружина повинна визнати, що так воно і є». Характеризуючи соціальний стан жінок, одна з респонденток згадала таку приказку: «Жінка без чоловіка, як собака без господаря» [7]. Характерно, що жінки самі виступають ретрансляторами зазначених гендерних стереотипів, демонструють високий ступінь терпимості та делікатності стосовно чоловіків. Саме жінки й виступають провідниками андроцентричної свідомості серед молодого покоління.

Гендерно - маркованими є етикетні норми звернення чоловіка та дружини один до одного: «гарі» (дружина), «єргіші» (чоловік). Ці формули пов'язані з історичним періодом дотримання в сімейних відносинах обрядів уникання та регламентування стосунків між чоловіком та його жінкою, які в присутності третіх осіб не мали права звертатися один до одного по імені. Зокрема, коли молода зверталась до свого чоловіка, вона називала його чоловіком, господарем. В бесіді з іншими жінками щодо чоловіка використовувався займенник «він». Невістка не могла також називати власними іменами свекра, свекруху (мама, тато), братів та сестер чоловіка. Після народження дітей чоловік і дружина називали один одного як «батько дітей», «мати дитини». В бесіді з тестем, тещею зять говорив «ваша донька», а шурина – «твоя сестра». Традицію не використовувати власні імена дослідники пояснювали пережитками первісних уявлень про шкodu, яку можуть нанести духи, коли вони дізнаються ім'я людини. Невістка приходила в нову сім'ю разом із власними духами, які могли зашкодити її свекру, свекрусі, чоловіку та всім його родичам. Так само і зашкодити молодій могли духи нової родини. Щоб уникнути цього було прийнято не використовувати власних імен.

Батьки також намагалися не звертатися до своїх дітей по імені. І в наш час в грецьких родинах переважають такі форми звернень: «гизим» («моя донечко»), «олікум» («мій синочок»). Як пояснювали інформанти, таку традицію пов'язували зі страхом пристригу: «Темні сили почують ім'я дитини та зможуть її наврочити». Щодо дітей у цалкінських греків поширеним є слово «ушах» – дитина. Навіть в наш час, за словами респондентки Т. (вийшла заміж в Харкові за цалкінського грека), вона дуже дивувалась, коли чула постійно слово «дитина», «твоя донька» замість імені дівчинки. На питання, чому чоловік так називає їх доньку, він відповів чітко не міг: «Мене так в дитинстві називали, так про мене говорили мої батьки та бабуся з дідусем» [7].

Вважалося, що темні сили особливо загрожували хлопчику: вони могли нанести йому велику шкodu, аж до тяжкої хвороби та смерті. На питання, чому темні сили менше загрожували дівчаткам, одна з респонденток (1935 р. н., с. Тцинцаро, Грузія) пояснила, що дівчинка вже нещасна сама по собі, бо народилася дівчинкою. Це відомо і темним силам, які менше їм шкодять. Використання імені дитини особливо було обмежено, якщо його назвали на честь свекра або свекрухи. В такому випадку, мати практично не називала дитину іменем. Вважалося, що називаючи дитину іменем, вона несе загрозу як самій дитині, так і батькам чоловіка. Бо вона чужа в цій родині, і шкodu можуть нанести ті духи, які прийшли разом з нею.

В інтимних бесідах, коли не було свідків поряд, цалкінські жінки називають своїх чоловіків «джаним» («моя душа»), «джегерим» («моє серце»). Проте такі ніжні звернення не повинні чути сторонні. Вважається ганебним демонструвати прояви ласки до дружини, чоловіка, дітей з боку їх батька. Респонденти це пояснювали тим, що начебто не годиться, щоб всі знали про приватне життя. На людях чоловік і жінка майже не розмовляють, тримаються один від одного на значній дистанції [7]. На весіллях, хрестинах жінки та чоловіки сидять за столом окремо. Вважається недоречним жінці спілкуватися з іншими чоловіками. Як згадувала одна з респонденток, коли чоловік в присутності сторонніх наказував жінці щось зробити, він мав це зробити командним голосом, продемонструвати своє байдуже ставлення до неї. Коли жінка приносила певну річ чоловіку, при свідках вона не могла дати її безпосередньо йому в руки, а мала покласти поруч. Мати та батько на людях дуже стримано поводять себе з дітьми. Публічно виказувати свою любов та ніжність до дитини вважається недоречним. Навіть в мові використовується кліше «бизим ушах» (наша дитина), тобто це слід розуміти, як дитина всього роду, клану.

Під час розмови чоловік може говорити про свою дружину, як про матір своїх дітей, підкреслюючи саме її репродуктивну функцію як провідну в шлюбі. Саме на материнстві наголошується в переліку подружніх обов'язків жінки. Як згадують респонденти, зради чоловіків були раніше поодинокими (підкреслюючи, що в умовах села адюльтер унеможливлувався тим, що всі один одного знали, родини жили разом з батьками, ставлення до зради було іншим (вважалася за великий гріх). В умовах міста адюльтер набув значного поширення, проте в грецькому середовищі ставлення до нього має також значну гендерну специфіку. Як зазначали і жінки, і чоловіки – респонденти, зрада не може бути жодним чином приводом для розлучення та руйнації родини. Сім'я – це головна цінність, основа збереження грецької ідентичності. До того ж, зрада може бути лише з боку чоловіка. Грекиня ніколи не зрадить, вона ніколи не бути мати дошлюбних або позашлюбних інтимних стосунків – це основний постулат виховання дівчини в цалкінських родинах. Чоловіки, розмірковуючи над фактом зради, пояснювали, що вони високо шанують свою жінку як хранительку домашнього вогнища, матір їх дітей (сакралізація материнства, репродуктивної функції жінки). Адюльтер – це лише заради задоволення сексуальних потреб. Це може мати лише короточасний характер і зовсім не зашкодить родині.

Характерно, що в межах цього ж «чоловічого» дискурсу розмірковують над цим питанням і жінки. Для грекинь характерні такі твердження: «Що дозволено чоловікам, не можуть собі дозволити жінки», «Жінка має заплющувати очі заради збереження родини та виховання дітей», «Наші чоловіки (на відміну від українців, росіян), ніколи не залишать жінки з дітьми заради коханки, погуляють – погуляють, та і заспокояться», «Грекиня – мудра жінка, вона вмє перечекаати та перетерпіти» [7]. На жінку покладається велика відповідальність за честь її роду, її непристойна поведінка розцінювалась як ганьба не тільки для неї, а й для чоловіків всієї її родини.

Інвективна практика в культурі греків – цалкінців також обмежена маркованою табуацією. Вана транслюється практично лише чоловіками і виступає проявом маскуліністі. Вживання ненормативної

лексики вважається прерогативою чоловіків, при чому за етикетом лише в чоловічому товаристві. Порушення цього табу розцінюється як неповага до жінки і етикет вимагає попросити пробачення у оточуючих. Цалкінська інвектива пов'язана з порушенням сексуальних табу та образливо поєднує матір адресату з нецензурним дієсловом. Дуже образливим та принизливим для чоловіка вважається порівняння його із жінкою, що означає втрату ним чоловічої гідності.

Жінки демонструють гіперкоректну мовну поведінку. В емоційних ситуаціях вони використовують лайки-евфемізми, пов'язані з тваринами. Використання грубих лайливих слів із чоловічого дискурсу шокує оточуючих і може завдати шкоди репутації жінці. Молода дівчина, яка «прославилася» лайкою, ризикує втратити матримоніальний інтерес з боку молодих хлопців та їх батьків. Тому така поведінка практично виключена. Мова цалкінських греків (цалкінці в переважній більшості відносяться до греків – тюркофонів (урумів)) значною мірою схильна до маскулінізації та андроцентричності. Як і в багатьох мовах у урумській мові незалученість жінки до громадського життя передається еквівалентністю слів «чоловік» та «людина» («єргіші»), за замовчуванням мається на увазі синонімічність цих слів.

Зміні світогляду щодо гендерних ролей в цалкінських родинах сприяла низка факторів: в місті жінки мають більше можливості отримати освіту, зробити кар'єру, що веде до фінансової незалежності від чоловіка та стимулює зміну поглядів щодо місця жінки в родині. Руйнації патріархальних засад сприяє також сучасна традиція селитися молодим окремо від родини батьків. Молода дружина має можливість запровадити нові правила в родині, не наслідуючи традиції свекрові і залишається поза межами її контролю. Проте стереотип щодо чоловіка, який є годувальником сім'ї залишається досить стійким. Однак, в залежності від традицій родини, чоловіки починають виконувати традиційну «не чоловічу» роботу: допомагати жінці по господарству, у вихованні дітей, радяться з нею про важливі питання.

Таким чином, можна зробити висновок про стійкість патріархальних настанов в урумському суспільстві. В умовах урбанізованого середовища, в поліетнічному суспільстві молоде покоління греків-урумів, вихідців із Цалкінського району Грузії, поступово нівелює принципи, які відповідали родинним традиціям греків на Кавказі. Однак, і в наш час характерної рисою культури цієї субетнічної групи залишається культивування патріархальних гендерних стереотипів. Це виправдовується посиленням на їх звичність. Поширеними є словесні кліше, на шпальт «так було завжди», «так жили наші предки», «так з давніх часів повелось». Проте в умовах сучасного суспільства затребуваним стає інший гендерний стандарт, спрямований на затвердження цінності обох статей. Поступово втрачаються й традиції, які протягом століть були спрямовані на утвердження підпорядкованості жінки чоловіку. Перспективним напрямом дослідження, на нашу думку, є порівняльний аналіз гендерних стереотипів та уявлень в родинах приазовських та цалкінських субетнічних груп, порівняння ступеню збереження патріархальних установок в сільських та міських родинах греків в Україні та в Греції.

Джерела та література:

1. Акритас П. Г. Свадебные обычаи абхазских греков / П. Г. Акритас // Советская этнография. – 1936. - № 3 – 4. – С. 84 – 104.
2. Волкова Н. Греки Кавказа / Н. Г. Волкова // Вестник Кубанского государственного университета. – Серия: История. – Режим доступа: http://history.kubsu.ru/pdf/kn6_15-43.pdf. – Дата доступа: 22.01.13.
3. Добровольский Д. О., Кирилина А. В. Феменистская идеология в гендерных исследованиях и критерии научности / О. Д. Добровольский, А. В. Кирилина // Гендер как интрига познания. – М.: Рудомино, 2000. – С. 56 – 67.
4. Елоева Ф. Н. Проблемы языков дисперсных групп. Тюркоязычные православные греки Цалкинского и Тетрицкаровского районов Грузии / Ф. Н. Елоева. – С.- Пб.: Б.И., 2002. – 112 с.
5. Зайковская Т. В. Традиционные верования и представления греков Аджарии (античные истоки образов св. Илии и св. Георгия) / Т. В. Зайковская // Советская этнография. – 1989. – № 2. – С. 105 – 115.
6. Иванова Ю. В. Греческие этнические группы в СССР / Ю. В. Иванова // Расы и народы. – 1988. – Вып. 18. – С. 206 – 220.
7. Особистий архів автора. Інтерв'ю з представниками грецької спільноти Маріуполя та Харкова (2012 – 2013 рр.).
8. Пашаева Л. Б. Семья и семейный быт цалкских урумов (историко-этнографическое исследование) / Л. Б. Пашаева. – Автореф. ... дис. канд. ист. Наук. - Тбилиси, 1972. - 27 с.
9. Шахназарян Н. Р. Язык как маркер отношений господства и подчинения (гендерный аспект) / Н. Р. Шахназарян // Бюллетень Центра Понтийско – Кавказских исследований. – 2002. - № 4. – Электронный ресурс. – Режим доступа: <http://history.kubsu.ru/nas.html>. - Дата доступа: 26.02.2013.